

**Stichtingsvergadering der S. D. P. op 14 Maart 1909, in het
gebouw „Handwerkers Vriendenkring”, te Amsterdam.**

Om half elf opent de voorzitter, Wijnkoop, de vergadering aldus:

Namens de voorloopige commissie heet ik de afgevaardigden en leden, die in vrij grooten getale zijn opgekomen, en verder alle belangstellenden welkom. Uit den aard der zaak kan het inleidingswoord niet lang zijn. Wij hebben heden veel te doen en deze zaal is slechts tot zes uur voor ons beschikbaar.

Daarom moeten wij aanknoopen, waarmee in Deventer geëindigd is. Wij zeiden daar: Als de S. D. A. P. doet, waarmee zij dreigt, dan zijn wij verplicht eene nieuwe partij te stichten en ons tot het proletariaat te wenden, om die proletarische partij te vormen, die de S. D. A. P. tot nu toe niet heeft kunnen vestigen. De S. D. A. P. heeft dat gedaan, waarmee zij dreigde. Gisterenavond is de uitslag van het referendum gepubliceerd. Wij hebben tot ons groot genoegen gezien, dat nog een derde van hen, die zich de moeite namen hun stem uit te brengen, — hierbij gerekend een paar honderd, die reeds vóór het referendum de partij hadden verlaten — ondanks alle ophitsing en weinig zakelijke discussie, zich toch nog tegen het royement heeft verklaard.

Echter hebben wij heden niet met die minderheid in de S. D. A. P. te maken. We hebben thans, nu de oude partij de democratie verkracht heeft, eene nieuwe proletarische partij in Nederland te stichten.

„Verkrachting der democratie.” Deze uitdrukking is uit mijn mond in deze zaal reeds meer gehoord. Maar ook anderen hebben er evenzoo over geoordeeld. Zoo schreef Wibaut reeds na het Arnheemsche congres — dat toch zoo gunstig bij Deventer afsteekt — in „De Nieuwe Tijd”: „Aan de wijze, waarop de stemming was voorbereid, hebben wij een zeer ernstig verwijt. Geen minder dan dat zij afbreuk doet aan het democratisch karakter der partij.”

Dus op het Arnheemsche congres was, volgens Wibaut

reeds afbreuk gedaan aan het democratisch karakter der partij, en wel in de wijze, waarop de stemming was voorbereid. Wij weten, dat dat de partijtactiek der laatste jaren steeds is geweest. Sinds in 1905 de Julibrieven van Troelstra verschenen waren, is die tactiek niet opgehouden. Het congres van Utrecht was er de eerste vrucht van. Er werd stemming gemaakt, er werden bepaalde inzichten verkondigd, zonder zakelijke discussie. Troelstra zeide in Amsterdam, einde 1905 of begin 1906: „De Marxisten mogen op geen enkel punt overwinnen.” Als zij, die op het program steunen, niet mogen overwinnen, dan is de democratie weg.

Thans zijn het geen woorden van Troelstra meer, maar is de daad er van de S. D. A. P. Daar moest het toe komen. Men kan niet meer ontkennen, dat het om onze meening gaat, al wijkt die dan ook af van de meening der meerderheid. Wij zeggen zelfs, dat de onze de meening is, waardoor het socialisme het best gepropageerd wordt. Als die meening niet overwinnen mag, is dat reeds verkrachting der democratie en moest dan ook het oogenblik komen, dat wij uit de partij gegooid werden.

Er is juist in deze dagen eene brochure over de S. D. A. P. van Troelstra's hand verschenen. Heel kort spreekt hij daar maar over de verschillen. Daar zegt hij o.a., dat „De Tribune” ten doel heeft tegen de besluiten der congressen te reageeren, eene voortdurend systematische-afbrekende critiek op de organen der partij uit te oefenen en dan nog over het verbod der „Tribune”: „De weigering om aan dezen eisch te voldoen, geveegd bij de overweging, dat hunne inzichten in de te volgen tactiek, op bijna elk punt eenheid van optreden met de partij uitsluit, heeft geleid tot het roeyement van de drie redacteuren van dat blad.”

Ook dit is wederom eene onjuiste, opzettelijk valsche voorstelling. Het verschil van inzicht is op zichzelf geen reden, dat de eenheid niet had kunnen blijven bestaan. Men heeft ons gedwongen buiten de partij te gaan, terwijl overal elders in Europa in de partij voor het Marxisme propaganda kan worden gemaakt.

Aanknoopende aan de dingen, die de scheiding zijn voorafgegaan, herinner ik aan de houding der leidende organen en de debatten over klasse-moraal. Deze zijn van hun kant niet zakelijk gevoerd; men heeft het aangegrepen als eene gelegenheid, om stemming tegen de Marxisten te maken. En dat is wonder wel gelukt. Gorter heeft in het nummer van „De Tribune”, dat verscheen op den eersten dag van het Deventer congres, de **zaak** nog eens duidelijk uiteengezet, en bovendien, door naar Brussel te gaan, daar

Huysmans zich ook in het debat gemengd had, de bronnen onderzocht en de historische situatie voor ieder klaar en duidelijk blootgelegd.

Sinds dien tijd heeft men van de zaak niets meer gehoord. (Applaus).

Hieruit ziet men duidelijk, dat het de leidende organen der S. D. A. P. niet om de zaak te doen was. Het is begrijpelijk, dat men niet terstond nieuwe argumenten bij de hand heeft, maar men heeft zelfs met geen woord meer van de zaak gerept. Er behoefde geen stemming meer tegen ons gemaakt te worden, en daarom werd het debat niet voortgezet.

Elk zakelijk verschil is steeds misbruikt om stemming tegen ons te maken, men heeft niet — dat is juist de schending der democratie — argumenten tegenover argumenten geplaatst. Democratie is immers oordeelen met kennis van zaken. Die kennis van zaken bij te brengen hebben „Volk” en Kamerfractie steeds met opzet verwaarloosd.

Men heeft ons de gelegenheid ontnomen, meerderheid te worden. Wij hebben ons nooit illusies gemaakt over het tempo, waarin ons dat gelukken zou. Wel echter bestond in de groote steden daartoe de gelegenheid. Zoo hebben wij in Amsterdam midden 1908, na zes vergaderingen der Federatie, toen „Het Volk” niet de gelegenheid had, zich daar met demagogie in te mengen, eene overwinning behaald. Maar toen dat gebeurd was, kwamen weer de persoonlijke argumenten voor den dag. Ook dit was een bewijs, hoe men ons iedere gelegenheid ontnemen wou, meerderheid te worden.

Wij moesten dus wel met het Marxisme buiten de partij treden, buiten de S. D. A. P. het proletariaat gaan opzoeken en organiseren.

Men heeft de Marxisten tegen elkaar willen uitspelen, zeggende, dat ze zoo verdeeld waren in hun oordeel over de aangenomen besluiten te Deventer. De een zou a, de andere b, en een derde punt c het ergste vinden. Men weet, punt a is het Marxistisch Weekblad onder contrôle der „Volk”-redactie, punt b het verzoek tot opheffing der „Tribune”, c het royement, indien wij daartoe niet bereid waren.

Dat uitspelen tegen elkaar is malligheid, dat is de dingen van den smalsten kant bezien. Al die drie punten moeten bij elkaar worden genomen, samen vormen zij de schanddaad. Men heeft willen verhinderen, dat er op democratische wijze propaganda voor het Marxisme zou kunnen worden gemaakt. Het verbod van het blad werd door punt c gesanctionneerd. Dat is de dwang. (Applaus).

En in plaats nu na het congres tegen de naloozers te zeg-

gen, dat er een gewichtig besluit gevallen is, waardoor men ieders verantwoordelijkheidsgevoel opwekt, gaat men ermée door de beteekenis der zaak te verkleinen. Dat is zoo in Holland de manier van het revisionisme. Wij daarentegen, wij wenschen de zaak in haar volle beteekenis te laten zien, niet persoonlijk, maar zakelijk.

Men heeft de democratie verkracht, maar dat heeft men maar niet zoo voor zijn plezier gedaan; de reden ligt daarin, dat zij een andere politiek, een andere taktiek, een andere propaganda dan wij willen. Eerst heeft men jaren verkonddigd, dat het aan den loon van ons schrijven lag, maar ten slotte bleek het uit Troelstra's woorden, dat de loon niet zoo heel erg was, maar dat men ons uitgangspunt niet dulden kon.

Er bestaat eene neiging, een tendenz in de rijen der S. D. A. P., en wij kunnen dit met allerlei uitspraken van Viëgen, Troelstra en Schaper bewijzen, om ons program en de daaruit voortvloeiende praktijk niet veel meer te geven. Wij willen het houden; zij verwaarloozen het, òók zonder het te veranderen. Bij het optreden en de propaganda komt dit overal tot uiting.

Karakteristiek is hiervoor de beweging voor den tienurendag. Kort na de Juli-brieven van Troelstra in 1905 kwam de eerste opwekking, dat er nu plotseling voor den tienurendag eene aparte actie plaats moest vinden..

Dat was eene meening, die men natuurlijk hebben kan, waarvan men te goeder trouw geloofde, dat men zoo spoediger en gemakkelijker tot den tienurendag zou geraken. Wij echter hadden eene andere meening, wij willen òók strijden voor hervormingen, maar wij meenen daartoe het vlugst te geraken, door de kracht onzer organisatie te vergrooten, door te strijden voor ons program en hare volle eischen.

Het Utrechtsche congres wilde den tienurendag nog **als overgang naar den achturedag**. Die gansche eisch werd echter later geschrapt.

En wat is nu het resultaat? Troelstra moet nu erkennen, dat het resultaat is: „eene kleine overwinning van het Algem. Nederl. Werklieden-Verbond.” (Gelach). Moest daarvoor onze heele actie dienen, om een dood lichaam weer wat leven in te blazen? Alleen door de socialistische organisatie te versterken, door onze geheele eischen te propageeren, kan men dergelijke hervormingen afdwingen. Thans heeft men alleen die elementen versterkt, die door de bourgeoisie kunnen worden gebruikt, als het Werklieden-Verbond.

En niet alleen het Werklieden-Verbond, maar ook de zoogenaamde katholieke democraten hebben een overwinning behaald. Maar als wij dit in de partij gezegd zouden hebben, was er eene verschrikkelijke **Hetze** tegen ons losgekomen. Dergelijke zaken zijn teekenend voor de oude partij.

Men wil eene andere manier van werken dan wij, en wil niet de kans belooft, dat wij langs zakelijken weg de meerderheid worden. Wij hebben steeds gezegd, dat de S. D. A. P. afweek van den internationalen weg. Daar zullen wij hier niet verder op ingaan, doch enkel willen wij erop wijzen, dat ook Wibaut na het Arnhemmer congres hetzelfde constateerde. Hij schreef: „Er ontbrak, willen wij zeggen, in de leiding van het congres de erkenning, dat de meerderheid in de Nederlandsche partij niet de meerderheid is in het Internationale Socialisme.”

Wij zeggen het op onze wijze, Wibaut op de zijne, maar in ieder geval blijkt hieruit de afwijking van de S. D. A. P. van de internationale lijn, geconstateerd door een voor haar onverdacht getuigenis.

De S. D. A. P. heeft daarom uit consequentie naar de scheiding gedreven. Men heeft van ons gezegd, wij wilden met alle geweld uit de S. D. A. P. Dat is onwaar. Wij, en daarmee bedoel ik zoowel de redactie der „Tribune” als degenen, die achter ons stonden, hebben geen van allen de scheiding gewild. Geen van allen wilden wij uit de S. D. A. P. (Applaus). Voor onze Marxistische beginselen wilden wij in de S. D. A. P. propaganda maken.

Maar heeft men nu werkelijk gemeend, dat men het Marxisme dood kon laten bloeden, in een land als het onze, gelegen tusschen de groote landen? Wij zijn gekomen na de „Nieuwe Tijd”-groep, die thans als eervwaardig wordt opgekamd, zooals b.v. De Roode nog in deze zaal heeft gedaan, nadat men ze eerst doodgemaakt had. Toen zijn wij gekomen en hebben het Marxisme gepropageerd, omdat het **moest** gebeuren. Op nog fellere wijze zijn wij bestreden, met als laatste consequentie: het roeyement.

Maar wij hebben die scheiding nooit gewild. Zelfs thans nog op dit oogenblik, indien het ter elfder ure mogelijk ware de eenheid te herstellen, zoodanig dat ook de Marxistische **praktijk** vrijelijk in de S. D. A. P. aan het woord kan komen, als door de Internationale een dergelijk bemiddelingsvoorstel kon worden geformuleerd en de aannahme daarvan verzekerd, dan zijn wij allen, ik weet hier niet alleen namens de commissie te spreken, allen bereid de eenheid te herstellen. (Luid applaus).

Wij wenschen echter ook niet ter elfder ure in een val

te loopen. De commissie verklaart evenwel om met een daad haar streven naar de werkelijke eenheid te toonen, dat, zoo het noodig is, zij bereid is — en daartoe vraagt zij van u de machtiging — onze vergaderingen op te schorten, mits haar de zekerheid gegeven wordt, dat ook van den kant van de S. D. A. P. dit geschiedt, de S. D. A. P., die na het congres van Deventer onmiddellijk met de vijandelijkheden is begonnen, dus dat bijv. ook Troelstra Donderdag niet optreden zal. Wij verklaren dit niet uit zwakheid, niet uit vrees, het niet bij het proletariaat te zullen winnen. Maar wij weten en zullen bewijzen evenveel als mevr. Holst en Wibaut voor de eenheid te voelen. Geeft gij ons dus machtiging daartoe, zoo het noodig mocht zijn, als eene ernstige poging tot eenheid wordt beproefd. (Applaus).

Maar als deze niet tot stand komt, dan blijft de partij geconstitueerd. Men verwijt ons, dat wij de discipline hebben overtreden. Naast mij zit Gorter, die het meeste tegen het anarchisme de discipline heeft gepropageerd. Discipline kan echter alleen bestaan als correlatief der democratie. Als deze ontbreekt, dan kan de discipline niet bestaan! Zij is niet meer mogelijk bij het dooden der democratie. Als wij bij de arbeiders komen, zullen wij hun dat gemakkelijk kunnen uiteenzetten. Zij hebben uit zichzelf reeds het democratisch gevoel; de discipline moet hun door de opvoeding in de organisatie geleerd worden. Met hun democratisch gevoel zullen zij ons begrijpen, en wij zullen het hun licht begrijpelijk maken, dat er na het dwingend verbod hier van discipline geen sprake meer zijn kon.

Mevr. Holst zeide het zoo juist in haar ingezonden stuk in „Het Volk”, dat het odium maar in schijn op ons rust, maar dat de werkelijke smet van de scheurmakerij rust op de S. D. A. P.

Men heeft nog van ons gezegd, dat wij handlangers der bourgeoisie zouden zijn en dat wel in een kunstproduct van „De Notenkraaker”. Ik beklaag de kunstenaar, die dat heeft moeten teekenen! (Applaus).

Bovendien is het onwaar, dat de bourgeoisie ons niet plezier aan het werk zal zien. Domela Nieuwenhuis zeide over het roeyement ongeveer: Dat kan niet anders, zoo is nu eenmaal de democratie. En Kuyper: Zoo is nu eenmaal het gezag. En Borgesius: Zoo is het liberalisme. (Gelach). De bourgeoisie zal niet lachen, als wij den arbeiders zóó het socialisme brengen, zooals het lot nu toe hun niet voldoende gebracht is.

In het laatste nummer van „De Stem des Volks” schrijft Troelstra over ons, dat wij, door aan de verkiezingen reeds

thans te willen deelnemen, toonen nog minder arbeidersgevoel te bezitten dan de anarchisten.

Door aan de verkiezingen deel te nemen, wenschen wij den arbeiders sociaal-democratisch bewustzijn bij te brengen en wij wenschen dat in de eerste plaats te doen bij de arbeiders der groote steden en industrie-centra.

Er waait in den laatsten tijd een frissche bries, ingezet door den storm der Russische revolutie, en als gevolg daarvan de strijd om het kiesrecht en het constitutionalisme in de aangrenzende landen. Dit had tengevolg ook eene verfrissching der strijdmiddelen van het proletariaat. En in denzelfden tijd, dat hier „De Tribune” werd opgericht, werd de „Neue Zeit” uitgebreid, in Oostenrijk „Der Kampf” opgericht, in Frankrijk „Le Socialisme”. Terwijl men in andere landen begreep, dat men daarmee rekening moest houden, zag men hier niet, dat ook de beweging in ons land afhankelijk was van de internationale beweging. „De Tribune” heeft toen dat internationale gevoel weer wakker geroepen en is steeds met het propageeren van dat inzicht doorgegaan. (Applaus).

Men zegt, dat er slechts weinigen met ons zijn meegegaan. Het is juist de fout van de S. D. A. P. geweest, dat zij steeds te veel en te uitsluitend op het aantal heeft gelet. Toen wij dat in de S. D. A. P. zeiden, werd er op ons losgeslagen. Grooter dan door ons getal, zijn wij door ons principe, waarvan wij in de praktijk niet zullen afwijken. Het voornaamste is ons program, ons beginsel, en wij weten, dat voornamelijk de internationale beweging en politiek de snelheid van onzen groei zal bepalen, b.v. eene revolutionnaire beweging of oorlog in Duitschland. Wij zullen hebben te zorgen, dat, als die dingen gebeuren, er de menschen zullen zijn, die ze begrijpen en van hun begrip gebruik kunnen maken. Geen sekte zijn wij, maar eene strijdende partij, zelfs eene met 't oude beginselprogram der S. D. A. P. (Applaus).

Hiermede is ter opening der vergadering gezegd, wat gezegd diende te worden. Ik wil er nog slechts op wijzen, dat onze stichtingsdag toevallig samenvalt met den sterfdag van Marx. Men weet, hoe het de „Tribune” geweest is, die verleden jaar het vieren van dezen gedenkdag en den herinneringsdag van het verschijnen van het Communistisch Manifest heeft gepropageerd en hoe het ons toen hier in Amsterdam gebleken is, dat het proletariaat nog naar de stem van het Marxisme weet te luisteren. Noch door anarchisten, noch door revisionisten zullen wij ons op andere paden laten leiden, dan die ons aangewezen zijn door Marx en Engels. (Applaus).

De volgende mededeelingen heb ik nog te doen: Voorzover het de afdelingen betreft, hebben wij reeds 400 leden en wel 160 in Amsterdam, 65 in Rotterdam, 45 in Den Haag, 56 in Leiden, 25 in Utrecht, 15 in Bussum, en nog afdelingen in Zwolle, Weesp en Westereinden.

Uit Enschedé bereikt ons het heugelijk bericht, dat eenige arbeiders daar spoedig eene afdeling zullen stichten. (Applaus).

Dit is eveneens het geval in Haarlem, Leeuwarden, Groningen en Vlissingen.

Ons commissielid Bernard van Praag is ongesteld. Hij heeft slechts ééne der commissie-vergaderingen kunnen bijwonen, hij draagt dus, zooals van zelf spreekt, geene verantwoording voor de in die vergaderingen genomen besluiten.

Voor de verkiezingen zal het nog noodig zijn eene nieuwe vergadering van afgevaardigden bijeen te doen komen.

En hiermede is thans aan de orde punt 2 der agenda:

Het Beginselprogram.

Hiervoor is het woord aan Gorter.

Partijgenooten, mij is de schoone taak opgedragen het beginselprogram hier in te leiden. Het voorstel der commissie, om als program het oude program der S. D. A. P. te nemen, werd eenstemmig aangenomen. Eindelijk kunnen wij, de Marxistische propagandisten, het program dan verdedigen, zonder op tegenspraak te stuiten. Hier kunnen wij thans al onze gronden veilig uitspreken, zonder te hooren te krijgen, dat het er ons alleen om te doen is de menschen der andere richting er onder te krijgen. Jaren hebben wij in de oude partij voor de toepassing van dit program gestreden.

Sinds de Juli-brieven van Troelstra in 1905, is ons de propaganda voor dit program onmogelijk geweest. Thans is het hier weer mogelijk. Mocht de bemiddeling van het Internationaal Bureau gelukken, dan kan dit misschien ook weer in de S. D. A. P. Wellicht zullen wij daar dan weer rechtuit kunnen zeggen wat wij meenen, wat wij willen.

De taak van dit congres is onze partij te vestigen; in korte woorden zal ik u hier de grondslagen uiteenzetten, die in dit program zijn neergelegd. De voorzitter zou slechts 20 minuten spreken, was de afspraak (gelach), daarom zal ik, nu hij veel langer gesproken heeft, mij nog meer moeten beperken. Ik zal u dus trachten in het kort duidelijk te

maken, waarom wij dit Marxistisch program verkiezen en het revisionisme afkeuren.

De revisionisten vinden wát in het program staat eigenlijk niet erg belangrijk, op de praktijk komt het hun alleen aan. Wij willen theorie en praktijk vereenigen. Voor ons is dit program gemaakt uit de kennis der praktijk, der werkelijkheid.

De taak van Mendels zal zijn het strijdprogram te bespreken. Vandaag zal het blijken, dat het mogelijk is theorie en praktijk te doen samengaan, dat er eené andere wijze van strijden mogelijk is, dan de geldende in de S. D. A. P., b.v. in de taktiek bij de aanstaande verkiezingen en herstemmingen.

De burgerlijke couranten zullen wellicht vragen: waarom eene nieuwe partij? Het program der oude partij wordt immers overgenomen? Zeker, maar het program stamt uit een tijd, toen de S. D. A. P. nog daarin geloofde, en dat doet de meerderheid thans niet meer.

Dit program, al is in woorden, in zinnen en passages, in onderdeelen, verandering noodzakelijk, is in zijn algemeenheid, zijn strekking juist. Het draagt een Marxistisch karakter. Mij is opgedragen, een brochure te schrijven over het verschil tusschen het Marxisme en het Revisionisme en tevens over de redenen, die tot de scheuring hebben geleid en hare geschiedenis. Deze week verschijnt het begin al in „De Tribune”. Ik heb voor deze brochure ons beginselprogram nog eens goed nagelezen en ik werd opnieuw getroffen door zijn in zijn algemeene strekking **Marxistisch** karakter.

Laat ik u hier even voorlezen, wat ik daarvan in mijne brochure zeg: *)

Dit is het revisionisme. (Luid applaus).

Het is mij zuik een heerlijk plezier, dat hier veilig te kunnen zeggen. (Applaus). In de oude partij zou men gezegd hebben: Gij doet een aanval op de revisionisten. Dat heb ik nooit gewild. Ik wilde altijd een aanval op het revisionisme.

Dan zeg ik nog in mijne brochure: „Men voelt het, hier is **herziening** aan het woord. Hier is wel geen theorie, waaruit, zooals bij Marx, de praktijk volgt, die met de theorie één geheel is; hier ontbreekt een leer, maar de praktijk is er. En wel een geheel andere dan de Marxistische.

Immers in ons program staat de bewustmaking en de strijd om de macht vóórop. De strijd om het kleine is middel tot het doel. Men hoort het. Marxisten hebben het samen-

*) Men zie hiervoor pag. 8, 9, 10, 11, 12 en 13 van „Socialdemocratie en Revisionisme”.

gesteld. Van der Goes, die nu nog Marxist is, Troelstra en Vliegen, die **toen** nog Marxistisch dachten.

Het karakter van ons program heb ik nu voldoende aangegeven. Als wij allen altijd volgens de algemeene strekking van dit program propageeren, ieder volgens eigen kracht en temperament, dan zullen wij de arbeiders van zijn geest doordringen.

Met het oog op den tijd heb ik wellicht reeds genoeg gezegd, maar men beschuldigt mij dikwijls van fanatisme, (gelach), van het Marxisme tot sectarisme te maken, zoodat ik het bij deze enkele theoretische beschouwingen niet mocht laten blijven en ook even u de toepassing van het program in de praktijk moet laten zien.

Ik zal het hierbij over twee dingen hebben, over de crisis en het kiesrecht.

Troelstra heeft in de Kamer over de crisis gesproken, en heeft daarbij het Marxisme geheel verkeerd voorgesteld. Hij heeft daarbij drie dingen als Marxistisch voorgesteld, die Treub ons in de schoenen schuift.

Ten eerste: de revolutionnaire bedelaars-theorie, de leer, dat de arbeiders hoe langer hoe meer paupers zullen worden.

Ten tweede: De Zusammenbruchtheorie, dat het kapitalisme op een goeden dag plotseling ineen stort.

Mendels: Messina!

Gorter: Ten derde: eene theorie, die ik de „van zelf”-theorie zou willen noemen (gelach), de leer, dat het kapitalisme zoo maar van zelf in socialisme verandert.

Verder vond Troelstra de **mogelijkheid** van het socialisme reeds voldoende, het bewijs van de **noodzakelijkheid** van het socialisme vond hij niet noodig. Dat wijst op utopisme. Dat gaat terug tot Fourier en in ons land tot Van Eeden. Dat is revisionistische scholing! Dat geeft leer, maar eene valsche leer, theorie, maar valsche theorie.

In werkelijkheid heeft Troelstra bij dit debat niet gesteund op ons program. Immers hij ontkende verder ook het telkens en na steeds korter perioden terugkeeren en verscherpen der crisissen. Troelstra zeide, het is voldoende voor de arbeiders, als ze weten, dat er een crisis komen **kan**. Zeer zeker kan dat reeds de arbeiders revolutionnair maken, maar veel grootere kracht hebben wij in onze propaganda, als wij tot de arbeiders zeggen: „De crisis **moet** terugkomen en telkens in veel grootere mate.” Dan is onze kracht in de propaganda, in de praktijk veel grooter. (Applaus). Dat dit wel niet nog door Marx zoo gezegd is, maar door de werkelijkheid tot nu toe bewezen is, heeft „De Tribune” verkondigd in haar kritiek op Troelstra, ten

eerste reeds in het artikel van Wijnkoop, en ten tweede in dat artikel naar Saks' „Nieuwe Tijd"-artikel, waarin deze aantoonde, dat de golfengte der crisisbeweging ook telkens kleiner werd, reeds nog maar 8 à 9 jaar was op het einde der negentiende eeuw, thans reeds nog korter is en zich over de geheele wereld terzelfdertijd verbreidt.

Wie zou nu sterker in de Kamer staan, hij, die op het revisionistisch utopisch standpunt zich stelt, of hij, die zich stelt op Marxistisch wetenschappelijk standpunt? En was dit nu eene kwestie van Wijnkoop, Ravesteyn en Celon? Neen, zij is er eene van propaganda en opwekking van het klassebewustzijn, en het is een groote schande, dat men deze dingen heeft teruggebracht tot eene kwestie van drie menschen! (Luid applaus).

Nu de andere zaak van praktijk: de strijd om het algemeen kiesrecht. Ge weet, wat Troelstra in die nieuwe brochure over de herstemmingen schrijft. Daar kan men niets anders uit lezen, dan dat hij bij de herstemmingen alle liberalen steunen wil. Wij stellen echter andere eischen. Onze taktiek is belichaamd in de motie-Troelstra op het congres te Leeuwarden in 1899. In dien geest willen wij handelen en niet in den geest van de actie voor den tien-urendag. Onze taktiek zal zijn, dat wij slechts bij de herstemmingen hen steunen, die volledig het algemeen kiesrecht willen geven. Dat is handelen in overeenstemming met het program. Dat is vooropstellen van het einddoel en van de bewustmaking der arbeiders.

We hebben dus thans met twee voorbeelden uit de praktijk bewezen, dat de praktijk der revisionisten niet in overeenstemming is met het program.

Tegenstand tegen dit program is dan bij hen ook wel aanwezig. Ik heb hier voor mij een manifest, door v. Ravesteyn en mij opgesteld, te zenden aan de buitenlandsche partijpers. Daarin citeeren wij het oordeel van de eerste programherzieningscommissie.

Het program, wordt daar gezegd, houdt niet genoeg rekening met de door Marx en Engels erkende, voor het proletariaat gunstige tendenz van den proletarischen strijd. Toeneming der werkloosheid, door het program aangenomen, kan niet als bewezen worden beschouwd, terwijl, wat de economische crisis betreft, de redigeering van het program niet genoeg ruimte laat aan de mogelijkheid, dat de economische crisissen tengevolge van de regeling der productie door de trusts, enz. zouden verminderen. Wat 't program zegt over de bedrijfssamentrekking in den landbouw, wordt onjuist geacht, waarmee echter niet bedoeld wordt, de

zekerheid van het socialisme ook ten aanzien van den landbouw in twijfel te willen trekken.

Wat betreft de ophooping van het bezit, werd de stelling, dat de arbeidsmiddelen zich samentrekken in de handen van een steeds verminderend aantal personen, onhoudbaar geacht; er moest gesproken worden van een relatief verminderend aantal personen. Daarentegen maakt het program er geen melding van, dat de onteigening (b.v. door middel van hypotheken) en de macht van het kapitaal ook doordringen in het gebied van het klein-bedrijf, daar waar zich dit nog handhaaft. Men was van oordeel, dat het in ieder geval onjuist is te zeggen, dat de ellende der niet-bezittende klasse toeneemt en dat de betrekkelijke levensstandaard van het proletariaat achteruit gaat.

Het historische beeld, door het program ontworpen van de economische ontwikkeling, werd verward geacht, omdat het niet voldoende rekening houdt met het verschil tusschen het ongebreidelde kapitalisme en het kapitalisme, zooals het wordt ingetoomd door de tegentendenz van den strijd van het proletariaat.

Verder werd beweerd, dat in het program verschillende overdreven, derhalve onhoudbare uitdrukkingen voorkomen; zoo wodd er gezegd, dat de arbeidsmiddelen zich bevinden in de handen van enkele personen, en dat er een klasse is, van alle bezit ontbloot en ten eenenmale afhankelijk van de bezittende klasse.

Men oordeelde dat de ondergang van den middenstand te éénvormig wordt geschetst, terwijl het program zwijgt over het opkomen van een nieuwen middenstand en over de bijzondere toestanden in het landbouwbedrijf.

Ook vond men, dat het program te weinig rekening hield met de psychische werking der economische invloeden op het proletariaat, zoowel met betrekking tot het gevoel van toenemende ellende, als ten aanzien van het ontwaken van verzet en strijd lust.

Verder meende men, dat het program moest doen uitkomen, dat in den klassenstrijd de groepeerings wel hoofdzakelijk bepaald wordt door het belang, maar dat er toch velen zijn, die tegen hun persoonlijk belang en dat hunner klasse in, de zijde der arbeiders kiezen.

Nog wenschte men de verklaring in het program, dat het lidmaatschap der partij wel verplichtte tot het aanhangen van Marx' politiek-economisch stelsel, maar niet tot zijn filosofisch inzicht.

Eindelijk was een deel der commissie alreeds tot de overtuiging gekomen, dat nagenoeg de gansche gedachtengang

van het program onjuist was, al waren uitgangspunt en conclusie er van juist.

Op grond van de omstandigheid, dat door een lid of meerdere uit de commissie zooveel bedenking tegen het bestaande program was ingebracht, achtte de commissie het niet waarschijnlijk, dat hare eventueele voorstellen zich tot enkele uitdrukkingen in het program zouden beperken en was zij van inzicht, voor het eerstkomend congres een ontwerp-herziening niet klaar te kunnen krijgen.

Men ziet, dat, alles bij elkaar genomen, de revisionisten haast geen punt van dit program ongedeedd lieten. Maar nu zal men zeggen, dat is nog de meerderheid der partij niet. Welnu, dan zullen wij Troelstra citeeren, die toch zeker wel een gedeelte der meerderheid vertegenwoordigt. (Gelach).

Troelstra zegt, als de meerderheid der partij Marxistisch is, dan dient het program het ook te zijn; is daarentegen de meerderheid revisionistisch, dan revisionistisch; zijn beide richtingen in de partij, dan een compromis-program.

Eene dergelijke opvatting overtreft wel alles, wat ik van het revisionisme las. Ik meende tot nu toe, dat men begon een program op te stellen en dan op dat program de arbeiders bewoog zich aan te sluiten. Nu echter heb je eerst een aantal menschen, je telt de neuzen, en zijn er evenveel Marxisten als revisionisten, dan maak je er maar een allegaartje van. Dat is „noch nie dagewesen"! (Applaus).

Ik kan mij wel denken, dat eene meerderheid van meening verandert en dus haar program omzet. Ik kan mij zelfs begrijpen, dat Marxisten in een partij blijven met een revisionistisch program, of omgekeerd, ter wille van den strijd voor het socialisme. Maar zelf revisionist zijnde, een revisionistisch-Marxistisch program te willen, dat begrijp ik niet!

Thans nog een paar slotwoorden ter opwekking. Velen onzer zien de naaste toekomst donker in, zij zien de groote macht der S. D. A. P. en wijzen dan op onze verbazend moeilijke taak. Echter is die macht der S. D. A. P. niet zoo groot. Zij is een schip zonder roer, zij gelooft niet in haar eigen program. In die partij is geen hechtheid, zij is ontwricht, dat bleek bij de kwestie van het arbeidscontract, de ziekteverzekering, het moraal-debat, het werkloosheids-debat en zoovele andere zaken.

Bovendien voeren wij geen strijd in de eerste plaats tegen haar. Tegen de bourgeoisie gaat onze strijd. Wat ik over het crisis-debat zeide, zei ik eigenlijk tegen Treub. Onze strijd gaat daarom tegen de S. D. A. P., omdat hare strijdwijze niet goed **genoeg** is. Met dit program zijn wij krachtig

en onwrikbaar, klein als wij zijn, maar overtuigd van de waarheid van ons principe. Als wij vasthouden aan het program, theorie en praktijk één maken, dan zal eens de bourgeoisie voor ons zwichten. (Langdurig, luid applaus).

Mendels. Evenals Gorter, wensch ook ik, voor ik met mijn eigenlijk onderwerp, de inleiding van het strijdprogram, begin, een enkel woord vooraf te zeggen. Alles wat ook hieromtrent gezegd zal worden, had eigenlijk in de S. D. A. P. behooren te worden gezegd. Dat wij het thans hier zeggen, komt daar vandaan, dat wij het in de S. D. A. P. niet konden zeggen. Wij zullen niets nieuws verkondigen, slechts het oude. De anderen zijn afgeweken. En dat zou nu nog niet zóó erg geweest zijn, als men maar vrije discussie had toegelaten. De bedoeling was duidelijk, men legde eene weifellooze vastberadenheid aan den dag, de boven drijvende richting te willen blijven en daarom heeft men de anderen uitgedreven.

Wetende en beseffende, dat die toelig van uitdrijving bestond, heb ik zoo zeer voor te scherpe oppositie gevreesd, ofschoon ik het in inzicht volkomen met „De Tribune” eens was. De organisatorische éénheid was ons allen lief, en daarom die weifeling van mijn kant. Hier bestond geen verschil in moed, maar ik kende bēter, dan wie ook, de taktiek, die van den anderen kant gevoerd werd, die taktiek van mobielmaking, dateerend van 1905 af, de taktiek van ophitsing. En omdat ik dat alles zoo goed wist, werd het mij vlak voor het congres wederom bang om het hart. Daarom zeide ik: Verdraagt ook dit nog eens, geeft toe ter wille der éénheid.

Maar dat heeft niet kunnen zijn. En ik zelf heb jaren lang als Marxistisch propagandist den druk der revisionistische leiding gevoeld. Ik zeide reeds in een der artikelen, die ik in den laatsten tijd geschreven heb: Na dat fnuiken op het Utrechtsche congres werden die enkelen, die toch spreken bleven, steeds heftiger. En zij, die niet meer spraken, trókken zich terug in wrange onvoldaanheid. Zoo lang die taktiek in de partij heerschende bleef, moest er noodzakelijk bij iedere gelegenheid tegenleiding ontstaan.

Maar waar de leiding in Marxistische handen was, werd ook van den anderen kant tegenleiding gegeven. Eén voorbeeld slechts. Zoolang ik redacteur van „De Stem des Volks” was, heeft Troelstra daar niet in geschreven. Maar wel heeft hij in Utrecht voor het Haarlemmer en Deventer congres gesproken. Ik legde mij zelfbedwang op en ging niet debatteren. Men heeft ook daar den invloed van mij, die toch niet één der meest militanten was, trachten te breken.

Thans is men tot uitbanning overgegaan. En dat is geschied om het uitgangspunt, niet om den toon!

Na deze inleiding kom ik tot het **Strijdprogram**. Het was ondoenlijk in den korten tijd, dien wij hadden, u een goed geregeld strijdprogram voor te leggen. Hetgeen wij u thans hebben voergelegd, dient slechts als leiddraad, het is nog geen program. Het is slechts de grondslag voor de te volgen discussie. Met het oog op mogelijke critiek, wensch ik dit met nadruk te constateeren.

Voorop staat het kiesrecht. De commissie heeft gemeend, dat dit het eerste punt moest zijn, en niet omdat wij in ieder geval met één punt moeten beginnen, maar omdat wij door vervulling van dezen eisch slechts zullen kunnen komen tot vervulling van onze andere eischen, zoover dit in den klas-sestaat mogelijk is. En dat standpunt hebben wij bovendien neergelegd in de volgende motie:

Motie in zake Algemeen Kiesrecht.

De constitueerende vergadering der S. D. P. in Nederland; overwegende, dat de politieke actie der sociaal-democratie — zooals de motie op het 1e congres der S. D. A. P. te Deventer in 1893 aangenomen, terecht zegt — alleen dan aan de arbeidende klasse duurzaam kan ten goede komen, wanneer zij zich niet alleen ten doel stelt het verkrijgen van wettelijke maatregelen tot voorziening in de directe nooden der arbeiders, doch op zulk een wijze wordt gevoerd, dat zij de arbeidersklasse rijp maakt voor haar taak in den klassenstrijd; en dat dit juist dan zal geschieden wanneer de Partij bij de verkiezingen haar einddoel: de verovering van de politieke en economische machtsmiddelen, op den voorgrond stelt;

van meening, dat bij den tegenwoordigen stand der economische en staatkundige verhoudingen in Nederland de invoering van het rechtstreeksche en gelijke Algemeen Kiesrecht voor het Parlement, de Gemeenteraden, de Provinciale vertegenwoordiging enz. de voorwaarde is voor de verovering van alle democratische en sociale hervormingen, die de arbeidersklasse alleen nastreeft en die in het strijdprogram zijn geformuleerd;

van oordeel, dat tegenover de schijnmanoeuvres der burgerlijke partijen van alle gading, wier streven gericht is op een vorm van A. K., waarbij de arbeidersklasse in ieder geval tegenover andere klassen der maatschappij, inzonderheid tegenover de kleine burgers en boeren in een ongunstige positie zal worden geplaatst, hetzij door invoering van

een soort van organisch of meervoudig kiesrecht, hetzij door een deel der vrouwen het kiesrecht te verleenen, of door handhaving of door versterking van de macht van een tweede vertegenwoordigend lichaam volgens niet-algemeen en-gelijk kiesrecht gekozen, of door invoering van een loetsingsrecht. het de taak van de arbeidersklasse is, deze schijnmanoeuvres in hun wezen te onthullen en ze krachtig te bestrijden;

besluit bij de aanstaande verkiezingen den strijd voor het algemeen en gelijk kiesrecht voor mannen en vrouwen in dezen geest in te voeren.

Dit dient ook ons standpunt bij de algemeene verkiezingen te zijn, en geen ander standpunt mag dan het onze zijn.

Bij de S. D. A. P. schijnt een andere meening de heerschende te zijn. Troelstra schrijft in dat pas verschenen boekje „De Politieke Partijen in Nederland — De Sociaal-Democratie“, dat bij herstemmingen de vrijzinnigen van alle gading steeds de voorkeur boven de rechtsche partijen verdienen. Daar wordt zooveel gezegd als dat dat eigenlijk overal dient te geschieden, behalve daar, waar de buitengewoon sterk gevoerde klassenstrijd de arbeiders daar voor zuik een politiek **ongeschikt** heeft gemaakt. (Gelach). Meusch het staat er: **ongeschikt** heeft gemaakt.

En waarom verdienen de vrijzinnigen volgens Troelstra dan de voorkeur? Omdat de vrijzinnigen de antithese missen en dus voor de arbeidende klasse niet zoo gevaarlijk zijn. Ten tweede, al is hun democratie niet zoo groot, toch zijn ze op dat punt meer **betrouwbaar** dan de rechtsche partijen. Ten derde onidal zij vrijhandelaars zijn, en ten vierde is er in het militaire vraagstuk altijd nog iets meer van hen te verwachten.

Als er één oogenblik is, dat de S. D. A. P. bij de herstemmingen onwankelbaar aan het punt „algemeen kiesrecht“ zou moeten vasthechten, dan is het thans bij de herstemming voor de Tweede kamer. De vrijzinnigen wenschen van alle linksche partijen een groote hutspot te maken, een algemeene „Hudel Mudel“, en slechts door principiële politiek kan de arbeidersklasse dat verhinderen.

Bovendien geluigt het toch van een eigenaardig politiek inzicht, reeds vooruit te zeggen, dat de vrijzinnigen in ieder geval op den steun der Sociaal-Democratie kunnen rekenen. De woordvoerders der liberalen zullen bij de a.s. verkiezingen met dat boekje in hun zak rondloopen en zullen dus den arbeiders komen vertellen: „Wij zijn toch altijd iets beter dan de christelijke partijen, en bij de herstemmingen dient gij ons steeds te steunen.“

Wat is nu eigenlijk het verschil tusschen rechts en links? Toen Heemskerk in de Kamer geprikkeld werd, moest hij zich ten slotte met Kuyper wel solidair verklaren. Toen zei men: „Kuyper komt terug”, een prachtig middel om het liberale standje op te houden. Maar nu het verschil tusschen links en rechts. De Meester was droog als zand, Heemskerk is jolig. Rechts is dus in het voren. Men moet de groote middenstof vangen, die maling heeft aan liberale of christelijke principes, wier eenig politiek standpunt is: „Hou wat je hebt.” En om die te vangen, en hen liberaal te doen stemmen, daarom moet Kuyper weer als boeman dienen.

Maar is het onze plicht dan niet, te zorgen, dat er noch eene liberale, noch eene christelijke meerderheid komt? Troelstra heeft het in de Kamer aldus uitgedrukt: „Het is de taak van onze kiezers, dit ministerie tot de krijgsvangene van de Kamer te maken.” De bedoeling is duidelijk. Geen vrijzinnige of rechtsche meerderheid, dan zitten wij op de wip! Maar dat is juist de oorzaak van de groote zwakte der socialistische Kamerfractie geweest onder het Kabinet-De Meester. Dat was een schipper-, wip-, een modder-taktiek. Toen was alle principiële taktiek uitgesloten. Het ministerie was geen krijgsvangene, maar de social. fractie was dat. Men heeft aan dat op de wip zitten de mogelijkheid van een geweldig sterke principiële taktiek opgeofferd.

Bovendien dat krijgsvangene of geen krijgsvangene moet ons niets kunnen schelen. Voor ons is het algemeen kiesrecht bij de volgende verkiezingen het alles beheerschende, het alles overwegende. Het komt er niet als de arbeidende klasse niet bereid is al het andere daarvoor te laten wijken.

De liberalen willen ook het algemeen kiesrecht. Maar hoe? Hoe uitgewerkt? Op welken leeftijd? Een- of meervoudig? Zij spreken met geen stom woord over hun plannen ten opzichte der Eerste Kamer, al of niet versterking van dat lichaam, over het loetsingsrecht enz. Wij hebben tot nu van hun plannen in dit opzicht niets gehoord.

„Het Volk” van 3 Maart schreef over de zwenking der liberale partij naar de democratie: Die slappe Borgesius, die elke vier jaar tegen de verkiezingen zijn knoopen telt, of hij al of niet den democraat uithangen zal. Hier was toch minstens ernstige twijfel gerechtvaardigd geweest!

En die „liberale burgerij”, waar is die? Maar aangemen, dat ze bestaat, waar is dan hare zwenking naar de democratie? Ik zie ze al na die zwenking staan, die liberale burgers, en ik hoor ze zeggen: „Nu voel ik mij lekker opgelucht.” (Gelach).

Dat was in „Het Volk” eene tevredenheidshymne. „Zeker, het is aan ons optreden te danken, dat gij dit zegt”, had er geschreven moeten worden. „maar het is er nog niet.” „Het Volk” had verder moeten schrijven: „Dat gij dit zegt, wil nog niet zeggen, dat gij het doet!” (Gelach).

En Treub wil voor de Eerste Kamer een hooger en vorm van organisch kiesrecht invoeren, dat lijnrecht ingaat tegen het klasse-karakter, dat wij aan het kiesrecht willen toekennen. Wij wenschen het kiesrecht als wapen in den klassenstrijd. Daarom hebben wij zells tegenover de meest democratische burgerlijken wantrouwend te staan.

Bovendien dat organisch kiesrecht voert, zooals bij Kuyper voor weduwnaren, tot „onvolkomen gezinsformatie” (Gelach). Wij hebben met dat alles niets te maken. Wij moeten zeggen: zonder algemeen kiesrecht verkrijgen wij geen sociale hervormingen.

Nu nog een enkel woord over ons verder strijdprogram. Wij eischen ook volkomen vrijheid van organisatie en actie voor arbeiders in publieken dienst. Troelstra en de zijnen verschillen daarin met ons. Zij maken hierbij verschil tusschen arbeiders in publieken en privaten dienst. Wat verschil is er tusschen arbeiders in dienst van den Staat en van een trust, syndikaat, eene stoombootmaatschappij? Bovendien zouden wij dan hoe langer hoe meer lichamen krijgen, waarvoor de arbeiders niet meer mogen staken. Het zijn allen proletariërs, niet waar, zoowel die in publieken als in particulieren dienst. Welnu, dan moeten zij ook allen van dat ééne wapen, de staking, gebruik kunnen maken.

Het stakingsrecht voor arbeiders in publieken dienst is in de S. D. A. P. nooit ruitelijk erkend. Reeds bij het debat over de spoorwegenquête tusschen Lohman en Troelstra, zeide deze, dat als eerst het algemeen kiesrecht er maar was: dat er dan niet door arbeiders in publieken dienst meer gestaakt behoefde te worden. Zoo iets is verkeerd. Men had dat stakingsrecht voor de arbeiders in publieken dienst onverzwaakt moeten opeischen. Men had dit klip en klaar moeten zeggen. Uit zoogenaamde „strategie in den klassenstrijd” — een nieuw mooi woord voor een leelijke zaak — heeft men dit vermeden.

Eveneens heeft Troelstra gehandeld in zijn speech te Rotterdam, evenals „Het Volk” in het geschrevene over het ontslag Gulden enz. Wij zeggen, dat de phrase „in dienst van het publiek” in de huidige maatschappij burgerlijke hulspot is; wij hebben ook hier ons klassestandpunt op den voorgrond te plaatsen. Want dat „in dienst van het publiek” te zijn geldt ook voor de bakkers. Dan moet men hun ook

het staken verbieden. En dan, waar blijven wij dan met onzen strijd? (Applaus).

De vrijzinnig-democraten willen wel de vrije organisatie van arbeidets in publieken dienst, maar niet de vrije actie; zij zijn tegenstanders der revolutionnaire actie. En bij een dergelijke houding legt het Werkl. Verbond zich neer. Maar wat is revolutionnaire actie? Een stukje legen den directeur is dat ook al! Wenschen wij vrijheid van organisatie, dan dienen wij levens volledige vrijheid van actie te eischen.

Thans nog een enkel woord over ons standpunt in zake den vrouwenarbeid. In „De Nieuwe Tijd” schrijft Wibaut, dat Spiekman's standpunt in dit opzicht burgerlijk en on-socialistisch is. Maar Wibaut zegt het zoo, dat niet ieder dat er direct uit leest. Hij zegt het zeer lijn. Maar als hij het eens ronduit zei, en als het nu eens legen een ander dan Spiekman gezegd was, zou het ook gauw uit zijn. (Applaus).

Wij willen dat ook, maar zij dienen de klasse weerbaarder te maken in den klas-enstrijd. En wij dienen dus reactionnaire pogingen als het terugdringen van de vrouw in het huisgezin af te wijzen. Nog geen twee weken geleden schreef Hylkema in „Het Volk”, dat hij van de verschillen niets begreep. „Het is er om te doen dat de arbeiders geholpen worden, volgens de leer van Marx, of volgens die van een ander.” Volgens die andere leer! Ja, maar dan gaat het langs een rotte leer, een leer met rotte sporten. „Als de arbeiders maar geholpen worden, het komt er niet op aan, hoe”, is een bedelaars-theorie, een bedelaars-taktiek. Op die wijze kunnen klein-burgerlijke instincten worden versterkt. Zeker willen wij leniging der nooden van de arbeiders, maar ons doel is daarbij mobielmaking der klasse. (Applaus). Wij dienen den arbeiders te leeren hervormingen af te wijzen, die duurzame schade berokkenen. (Applaus).

Troelstra zeide reeds bij het debat over de agrarische kwestie, dat wij de arbeiders moeten helpen, als het kan in de richting van ons beginsel, maar dat wij hen in ieder geval moeten helpen. Wij zeggen tot de arbeiders: Neen, wij kunnen u niet anders helpen dan in de richting van ons beginsel. Want op een andere wijze versterken wij het kapitalisme. (Applaus).

Wij wenschen volledige scheiding van Kerk en Staat, en willen dus ook niet dat de Staat geld geeft voor kerkelijke doeleinden, dus ook niet voor de bijzondere scholen.

De Groninger motie, aangenomen ondanks ons verzet, was voor ons toch geen reden van scheiding, ofschoon het eene bevordering van ideeën was, legen het socialisme gekeerd. Godsdienst kan niet anders zijn in de huidige maat-

schappij dan klasse-godsdiens; hij is een middel ter behartiging van klassebelangen. Daarom wijzen wij de subsidieering der bijzondere scholen met beslistheid af.

Wat wij u hier als beginselprogram voorleggen, is slechts een leidraad. Drie punten, koloniale kwestie, agrarische kwestie en gemeenteprogram dienen bovendien nog behaard te worden. Daarover moeten wij nog eens bij elkander komen.

Wij willen terugkeeren in de S. D. A. P., echter slechts op deze voorwaarde: vrijelijk uitspreken wat wij te zeggen hebben. Als de leiders der S. D. A. P. dat niet willen, welnu, dan zullen wij ons tot de massa der Nederlandsche arbeiders wenden, die, wat wij te zeggen hebben, zeker zal aanhooren. (Applaus).

De vergadering wordt geschorst tot drie uur.

Middagzitting.

Om 3 uur heropent de Voorzitter de zitting en stelt voor een commissie ter definitieve vaststelling van het strijdprogram te benoemen.

Hiertoe wordt besloten.

Aan de orde wordt thans gesteld het strijdprogram en de houding bij de herstemmingen.

Van Eck (Leiden) verklaart het ontwerp met groote instemming gelezen te hebben, doch hij wenscht gaarne in het definitieve strijdprogram eene clause over drankbestrijding te zien opgenomen. Het standpunt, dat drankbestrijding niets geven kan, dient als verouderd te worden afgewezen.

Robbers (Rotterdam) meent, dat Mendels niet voldoende nadruk gelegd heeft op hetgeen de S. D. A. P. steeds bij herstemmingen verkondigt, het kiezen van het beste uit twee kwade dingen, b.v. in 1905. Wij hadden besloten alleen de voorstanders van algemeen kiesrecht te zullen steunen van alle candidaten van links tegen rechts. Spreker wijst er op, op welke eigenaardige wijze dat toen in Rotterdam geschiedde.

Burn heeft bezwaar tegen het gedeelte, dat handelt over het volksteger. Dat gedeelte moet vervallen. Als wij er aan toe zijn, hebben wij het volksteger niet meer noodig. Bovendien kleven aan de volkswapening allerlei nadeelen, het kweekt nationaal gevoel, wij hebben internationaal gevoel noodig. Zouden wij bovendien ook een **volksvloot** eischen? Het is beter dezen eisch te vervangen door „anti-militaristische propaganda onder de jeugd.”

Van der Wijk (Amsterdam) vraagt, wat de beteekenis van dit voorloopig ontwerp is, en de thans gehouden discussie hierover?

De Voorzitter: Deze leidraad dient om de discussie een vasten bodem te geven. De commissie zal rekening houden met de hier gevoerde discussie. Heeft v. d. Wijk bezwaren tegen dit ontwerp, dan kan de commissie daar rekening mee houden.

Van der Wijk wijst dan in dit verband op het punt Militarisme. Dit is nog niet voldoende voorbereid. Ook internationaal verschillen de meeningen daarover. Lutheran wees in de afdeeling Amsterdam op Denemarken.

Maar thans nog iets over de kiesrechtmotie. Daar staat dat geen sociale hervormingen zonder algemeen kiesrecht tot stand zullen komen. Dat kan in een enkel geval wel, als b.v. de bourgeoisie ze invoert met het doel, de arbeiders daardoor van den strijd voor het kiesrecht af te houden, dus als sussingsmiddel. Spreker stelt daarom dus het volgende amendement te lezen in plaats van: dat..... de invoering van het algemeen kiesrecht..... de voorwaarde is voor enz., te lezen: „dat de invoering van het algemeen kiesrecht en de strijd daarvoor de voorwaarde is”, enz.

Schutte (voorloopige commissie): Van der Wijk's amendement is overbodig. Er staat immers in de motie duurzame hervormingen en dat kan niet zonder algemeen kiesrecht. Men schijnt Mendels' referaat ten opzichte onzer houding bij de herstemmingen niet voldoende begrepen te hebben. Mendels' bedoeling is natuurlijk geene andere geweest dan alleen de werkelijke voorstanders van algemeen kiesrecht te steunen.

Goudswaard (Rotterdam) vraagt, of het niet noodig is ook onze houding ten opzichte der coöperatie te bepalen?

Mendels: Eerst een enkel woord over hetgeen v. d. Wijk over de weinige voorbereiding zei. Dat kon niet anders. De wijze van oprichting onzer partij was eene abnormale. Als alles normaal gegaan was, hadden wij ook alles in de puntjes kunnen doen. Nu heerschte er noodstand. Wij hadden drie mogelijkheden: 1e. Een geheel strijdprogram u voorleggen. Dat kon niet, omdat en tijd aan de commissie ontbrak en er geen tijd ter voorbereiding in pers en afdeelingen was. 2e. Met niets voor u te komen. Maar dan had de discussie iedereen vasten bodem gemist. Zoo restte ons dan niets anders dan de derde mogelijkheid: een **leidraad** door u hier te doen behandelen.

De commissie behoeft nu niet alles te aanvaarden wat hier is neergeschreven, maar behoeft ook niet alles weg te

doen. De punten, waarover hier gediscussieerd is, zal de commissie in ernstige overweging nemen, zooals b.v. de kwestie van het militarisme, en dan kan daar later ernstig over gediscussieerd worden.

Maar het amendement, dat Burm voorstelt: „anti-militaristische propaganda onder de jeugd”, is een te speciaal punt, dat zel men niet in zijn strijdprogramma.

Wat Van Eck voorstelde, ook daar kan de commissie rekening mee houden, en verder met de punten: hygiëne en volksgezondheid.

Ik begrijp niet, dat ik ten opzichte der herstemmingen niet duidelijk genoeg geweest ben. Het oogenblik is gekomen, dat het algemeen kiesrecht het alles beheerschende voor ons moet zijn. Wij mogen Troelstra's raad niet volgen en alle vrijzinnigen steunen, zelfs niet alle vrijzinnigen, die met den mond verklaren, voorstanders van het algemeen kiesrecht te zijn. Wij mogen alleen die personen steunen, die werkelijk democraten zijn, voorzoover die nog in het burgerlijk kamp bestaan.

Hoe is men nu in de oude partij gekomen tot dat voorkeur geven aan de vrijzinnigen? Dat komt door de te groote waarde, die men aan het parlementarisme toekent. Ook wij hechten groote waarde aan het parlementarisme, maar meenen niet, dat wij grooten politieken invloed in het parlement zullen kunnen uitoefenen, zonder groote macht daarbuiten. En die overschatting leidt tot de meening, „dat wij den boel kunnen beheerschen, door op de wip te zitten”, enz.

Wij „beheerschen den boel” alleen, als wij in het land de reële macht bezitten. En die overschatting van het parlement leidt dan ook tot de verkeerde herstemmingstaktiek. Een ander voorbeeld van overschatting van de parlementaire actie is de houding tegenover de kritiek op de Kamerfractie. Wibaut zeide op het congres, dat onze kritiek zoodanig moet zijn, dat ze de gevechtswaarde onzer leden in het Parlement niet verzwakt. Dat is natuurlijk waar, maar slechts op deze conditie, dat de kamerleden de positie der propagandisten in het land ook niet verzwakken. (Luid applaus). En het is nu juist de overschatting van het parlementarisme, die bewerkt dat wij op den kop krijgen als wij verklaren, dat de gevechtspositie der propagandisten verzwakt wordt door de houding der Kamerleden, als is het ook waar.

Thans nog iets over hetgeen Robbers zeide. In het algemeen is het zeker waar, dat men van twee kwaden het kleinste kiezen moet, maar daar mag nooit onze groote opvatting door geschaad worden. Door dezen regel steeds

voorop te stellen, zouden wij zelfs den oud-liberaal moeten steunen, omdat hij vrijhandelaar is. Dergelijke consequentie maakt van dat steunen der liberalen een dogma voor de arbeiders.

Interruptie: Zij gelooven er al in.

Mendels: Als men zoo handelt, wordt de Soc.-Dem. fractie de krijgsgevangene der liberalen, dan voelen dezen zich steeds als overwinnaars, dan beschikken zij over ons. Zoo werd de verwachting over het Kabinet-De Meester absoluut teleurgesteld, kwam de groote verwachting faliekant uit.

Door zoo te doen, wordt het ministerie de overwinnaar en de Socialistische-Kamerfractie de krijgsgévangene van het ministerie, in plaats dat wij over het lot van het ministerie beschikken. Zoo moest dan ook de verwachting van de macht over het ministerie-De Meester faliekant uitkomen.

Frankrijk geeft ons een zeer leerrijk voorbeeld. Ook daar wilde men het principe niet te ver doordrijven, de republikeinsche partijen niet te ver van zich afsluiten. Zeker, ook wij voelen veel voor de republiek, maar de Soc. fractie is daar van concessie tot concessie gekomen, om ten slotte tot de blok-politiek te geraken. Toen werd men de krijgsgévangene der bourgeois-partijen. Dat heette „reéal-politiek”. De organisatie verviel en met schade moest men eindelijk op den ouden weg terugkomen en dat erkennen, wat Guesde reeds voor vijf jaar voorspeld had.

Wij wenschen reeds van te voren te waarschuwen, opdat het hier niet zoo lang behoeft te duren, en dat het gebeure zonder schade en vooral schande voor het proletariaat.

Wij zijn allen natuurlijk voor vrijhandel; wij willen natuurlijk geen van allen duurder wording der eerste levensmiddelen; maar boven alles staat bij ons het instampen van het revolutionnair gevoel. Wij moeten het psychologisch moment weten te vatten, dat het algemeen kiesrecht op den voorgrond moet staan. Bij eerste stemming hebben wij die leuze te stellen en ook bij de herstemmingen dienen wij daaraan vast te houden, omdat wij het proletariaat wenschen vast te houden. (Luid applaus).

Voorzitter: Thans is aan de orde het benoemen eener commissie tot het ontwerpen van een voorloopig strijdprogramma.

Huysman (Amsterdam) stelt voor, deze commissie uit 5 personen te doen bestaan.

Mendels: Alle goede dingen bestaan uit drie (Gelach). Er wordt besloten de commissie uit 3 personen te laten bestaan. Er worden tot leden dezer commissie benoemd: v. Ravesteyn, Sannes, en Wiedijk.

Daarop wordt de kiesrechtmotie onveranderd aangenomen.

Gortler vraagt, van alles wat hier over de verkiezingen en herstemmingen gezegd is, nog nadere uiteenzetting in „De Tribune”. Wij moeten zorgen, dat onze leden op de werkplaatsen in staat zijn het principiële in onze houding aan hunne mede-arbeiders uiteen te zetten. Week aan week hebben wij dus in ons orgaan deze zaak uiteen te zetten. (Applaus).

De naam der partij moet thans worden vastgesteld.

De Voorzitter stelt namens de meerderheid der commissie voor: **Sociaal-Democratische Partij**.

Knuttel wijst er op, dat het oorspronkelijke voorstel luidde: Internationale Soc.-Democratische Partij, I. S. D. P.

Voogd en Mannoury stellen voor: „Nederlandsche Sociaal-Democratische Partij.”

De Levita vindt S. D. P. voldoende. De I is overbodig, past wel voor den sigarenmakersbond, omdat deze internationaal georganiseerd is; voor ons echter niet. Dat de A verdwenen is, is ook maar goed; het spreekt van zelf, dat eene socialistische partij eene arbeiderspartij is.

Huysman (Amsterdam) wil er op wijzen, dat ook wij internationaal georganiseerd zijn. Echter is dat zoo van zelf sprekend, dat de I overbodig is.

Mendels stelt voor „**Nieuwe** Sociaal-Democratische Partij”. Wij spreken thans reeds van de **nieuwe** partij. En de arbeiders zeggen tot elkaar: Ben je nog altijd lid van de **oude** partij? (Gelach). Over tien jaar heeft nog altijd het woord „Nieuwe” historische beteekenis. (Applaus).

Gortler: Als wij op Mendels' voorstel ingingen, zouden wij de S. D. A. P. „De Eerste Nederlandsche” moeten noemen. (Gelach). Wij kunnen het betituleeren met „oude” en „nieuwe” partij wel aan de spraakmakende gemeente overlaten.

Het voorstel, de partij I. S. D. P. te noemen, wordt ingetrokken. Het voorstel „Nederl. S. D. P.”, evenals het voorstel „Nieuwe S. D. P.”, wordt verworpen.

De naam **Sociaal-Democratische Partij** wordt aangenomen als naam der partij.

Punt 6: „Het deelnemen aan de algemeene verkiezingen”, wordt ingeleid door Ceton.

Wegens den reeds gevorderden tijd zal ik de grootst mogelijke korthed betrachten.

Wij hebben straks het beginselprogram aanvaard, en daarmee eene partij gesticht, die de gedachte van den on-

verzoenlijken, onverzwakten klassenstrijd aan de arbeiders brengen wil. De S. D. A. P. doet dat niet meer.

Wij zijn klein (onbedaarlijk gelach), nu ja, ik bedoel in aantal. In de verschillende districten kandidaten stellen ligt voor ons buitengesloten. Toch is het onze taak te doen, wat wij kunnen. Het deelnemen aan de verkiezingen is een onzer middelen. Dus van zelve zijn wij verplicht aan de verkiezingen deel te nemen, waar wij zulks kunnen. Waar moeten wij deelnemen om zooveel mogelijk abonné's voor „De Tribune” en leden voor onze partij te winnen? Daar, waar wij het beste propaganda voor het socialisme kunnen maken, moeten wij dat doen, b.v. in Amsterdam III en IX, waar de arbeidersklasse reeds eenigszins bewust is, waar de klankbodem voor onze gedachten aanwezig is. Wij moeten de illusie laten varen zetels te veroveren. Bij ons mag dit bovendien nooit hoofdzaak worden, zooals het dit bij de S. D. A. P. geworden is. Wij nemen deel aan de verkiezingen om nieuwe leden te winnen, om de bewustmaking der arbeiders te bevorderen. Wij zijn eene partij, die dit op den voorgrond plaatst; maar omdat wij eene partij en geen propagandaclub zijn, zijn wij verplicht aan de verkiezingen deel te nemen.

Ook in Rotterdam IV, Leiden en Utrecht hebben wij mee te doen, ook daar hebben wij elementen voor het socialisme te garen.

Tegen dit deelnemen aan de verkiezingen zijn bezwaren ingebracht. De bezwaren, komende van de S. D. A. P., hebben wij niet te weerleggen. De vraag is slechts: Hoe maken wij **onze** partij het sterkst? En dan is het antwoord: Door het socialisme te bevorderen.

Amsterdam III is beroemd geworden door hare verkiezingsactie. Wij hebben daar allerlei eerenamen voor gekregen, epitheta, die thans in hun tegendeel zijn veranderd. (Interruptie: Dat is de dialectiek!) Toch blijft het daar bij enkel stemmen. Wij moeten, voorzeker, den kiezers leeren dat ze op ons stemmen, maar ook, dat ze bij ons komen.

De overweging, of de S. D. A. P. daar kandidaten heeft, kan voor ons niet gelden, immers omgekeerd geldt dit voor de S. D. A. P. ook niet. Men denke aan Utrecht, aan den zetel van Mendels.

Wij weten nog niet, of er krachten zijn, om ook b.v. in Amsterdam II een candidaat te kunnen stellen. Dat zal nader moeten blijken; zoo ook b.v. in Den Haag.

Waar wij geen kandidaten stellen, daar onthouden wij ons.

Voorzitter: Het voorstel luidt dus: De S. D. P. neme aan de algemeene verkiezingen deel in Amsterdam III en IX, Rotterdam IV, Leiden en Utrecht.

Bij herstemmingen worden natuurlijk de kandidaten der S. D. A. P. gesteund.

Joh. Visscher (Amsterdam) stelt namens zijne afdeeling voor er aan toe te voegen: „indien mogelijk, ook in Amsterdam II.” In ieder geval moeten wij trachten dit te doen. En wel hierom, omdat Amsterdam II een arbeidersgehalte omvat, dat wij krachtiger kunnen bepropageeren, dan de S. D. A. P. tot nu toe deed.

Verder wenschte de afdeeling Amsterdam nog iets te zeggen over de houding bij de a.s. verkiezing tegenover de kandidaten der S. D. A. P. Laat men er toch geene rekening mee houden of de candidaat al of niet „een engere geestverwant” van ons is. Wij moeten tegenover allen een zelfde taktiek voeren, zonder met sympathieën of antipathieën rekening te houden.

V o o g d: Reeds op de eerste bijeenkomst die wij hadden heb ik er voor gesproken, geen kandidaten tegenover de zittende leden der S. D. A. P. te stellen. Toen nad ik nog de illusie, dat ook de S. D. A. P. dien weg betreden zou. Het gebeurde in Utrecht heeft mij genezen van de dwalingen mijns weegs. En vergelijk daarmee nu eens de houding, die de S. D. A. P. steeds heeft aangenomen tegenover v. d. Zwaag!

Echter eene enkele opmerking nog. Celon zeide, dat ons doel in de eerste plaats niet is het winnen van zetels. Maar toch zeker ook niet om de door de arbeiders veroverde, aan de bourgeoisie wederom verloren te laten gaan. Zonder in Amsterdam III een candidaat te stellen, kunnen wij toch propaganda maken, toch debatteeren. Met den groei onzer partij zal ook wel het inzicht der arbeiders vergroot worden. Men vertrouwde op de waarheid van onze beginselen. Daarom stel ik voor deze maal in III geen candidaat te stellen.

V a d e r (Weesp) sluit zich bij dit laatste aan. Wij kunnen in Amsterdam III propaganda maken, debatteeren, zonder den zetel voor de S. D. A. P. te laten verloren gaan.

C o l t o f (Den Haag) begrijpt 't standpunt van den vorigen spreker niet al te goed. Waarom zouden wij de door de S. D. A. P. gewonnen districten moeten ontzien? Hebben wij niet alle voorzichtigheid in acht genomen, zolang wij lid der oude partij waren? En toch hebben zij ons er uit geworpen. Thans **moeten** wij optreden buiten de S. D. A. P. om.

Geen bepaalde districten wenschte echter Den Haag aan te wijzen. Den Haag I is b.v. niet genoemd en toch zullen wij daar wel propaganda kunnen maken. De S. D. A. P. was daar zeer voorzichtig. Bergmeijer was daar steeds can-

didaat. Uit vrees, dat hij misschien met ons mee zou gaan, werd Ter Laan in zijn plaats gezet.

Het advies, dat wij onzen kiezers bij eerste stemming geven, mag nooit **vrij laten** zijn. Den Haag meent, dat dit hetzelfde als bij de herstemmingen wezen moet.

W a c h t (Delft) wenscht iets te zeggen tot den Voogd van Tiel en den Vader van Weesp. (Gelach). Wij zijn er uit geworpen. Nu spreekt het loch van zelf, dat wij **moeten** doen aan de verkiezingen. De oude partij had moeten overwegen, niet wij.

R o b b e r s (Rotterdam) zegt, dat zijne delegatie zich geheel en al op het standpunt plaatst, door Ceton ingenomen, dat het propageeren van het socialisme ons doel is bij de verkiezingen. Wij zullen dus niet, zooals de S. D. A. P., voor een zetelje alles op haren en snaren zetten. De vraag is echter, of de S. D. A. P. wel voorstander is van het onverzwakte algemeen kiesrecht, of wij dus hare leden niet eveneens als de leden der andere partijen over dit punt, bij de herstemmingen ondervragen moeten.

R. V o s (Westeremden) vindt het standpunt van Ceton een gevaarlijk standpunt. Waar in het buitenland 2 Soc.-Dem. partijen bestaan, is het 't gebruik tegenover het zittend lid geen candidaat van de andere partij te stellen. Zonder een candidaat te stellen, kunnen wij toch in Amsterdam III de verschillen aantoonen, propaganda voor het Marxisme maken.

K n u t t e l (Leiden) vindt het inconsequent bij de eerste stemming, waar wij geen eigen candidaat hebben, een ander standpunt in te nemen dan bij de herstemmingen. Daarom wil Leiden, ondanks het schandelijk besluit van Deventer, reeds bij eerste stemming, waar wij geen eigen candidaat hebben, den candidaat der S. D. A. P. steunen.

M e n d e l s: Robbers' vraag zou tot misverstand aanleiding kunnen geven. De S. D. A. P. heeft in haar voorstel tot grondwetsherziening zelf het bewijs gegeven, voorstandster te zijn van onverzwakt algemeen kiesrecht. Het is onnoodig de leden individueel daar nog naar te vragen.

C e t o n: Wraak mag nooit ons motief zijn, enkel 't belang van ons beginsel, het belang der arbeidende klasse. Persoonlijke sympathieën voor dit of dat lid der S. D. A. P. mogen wij ook niet laten gelden. Elk lid, wie ook, van de S. D. A. P., moet het besluit van Deventer verdedigen. Bovendien gaat onze strijd niet tegen de S. D. A. P., maar tegen de bourgeoisie. Waar wij de S. D. A. P. bestrijden, geschiedt dit, omdat zij den strijd niet goed strijdt.

Hoofdzakelijk liep het debat om Amsterdam III. Wij zou-

den daar geen candidaat mogen stellen, omdat de zetel van Troelstra verloren zou kunnen gaan. Men bedenke echter, wat een verkiezingsstrijd is. Dat is de tijd waarin meer, veel meer dan gewoonlijk, de arbeiders voor ons bereikbaar zijn. En dan geen candidaat stellen, wil zeggen, de arbeiders overlaten aan het revisionisme. Wat zou dan de conclusie van ons debat op de vergaderingen moeten zijn? Toch steunen? Wij hebben onze partij niet voor niets, wij hebben haar om propaganda te maken.

Dan nog dit. Er dreigt een misverstand te ontstaan. Het is ons natuurlijk ook wel te doen om een zetel te veroveren, om daardoor hervormingen af te dwingen. Yisscher wees verder op Amsterdam II, Den Haag op Den Haag I, om daar ook candidaten te stellen. Wij kunnen er slechts dit van zeggen, dat dit nader met het P. B. kan worden overlegd.

Maar de gewonnen districten steeds aan het revisionisme overlaten? Hoe lang moet dat dan wel voortduren? Men zal ook wel kunnen zeggen, dat Amsterdam IX door ons toe-
doen misschien verloren gaat.

De vraag is voor ons slechts deze: Hoe maken wij na het slichten der nieuwe partij het beste propaganda voor hare beginselen? Zou ons standpunt zijn, dat wij nooit een door de S. D. A. P. bevochten zetel zouden mogen bestrijden, dan zouden wij steeds de beste districten aan de revisionisten moeten overlaten, en op die wijze nooit zetels kunnen veroveren.

Met de „engere geestverwanten” in de S. D. A. P. hebben wij als partij niets te maken. Het zijn allen voor ons leden der andere partij. (Applaus).

Een voorstel-Leiden, om op een volgend congres onze houding bij eerste stemming, waar wij geen eigen candidaat hebben, vast te stellen, wordt aangenomen.

Het voorstel-Weesp, om geen candidaat tegenover een zittend lid te plaatsen, wordt verworpen met enkel Weesp en Wesleremden voor.

Het voorstel-Den Haag, om geen districten te noemen, wordt verworpen met 224 stemmen tegen 176.

Het voorstel der commissie wordt hierop aangenomen. De motie over de Vakbeweging wordt uitgesteld tot het volgend congres.

De **Aansluiting bij de Internationale** komt thans aan de orde.

De Voorzitter deelt mede, dat Gorter en hij in Brussel geweest zijn, om de kwestie uiteen te zetten. Wij welen nog niet, wat er gebeuren gaat. Bovendien zijn echter de onderhandelingen veel gemakkelijker, als het gaan kan van partij

tot partij. Daarom stelt hij voor te verzoeken: de aansluiting bij de Internationale.

Hiertoe wordt onder applaus besloten en Wijnkoop en Gorter aangewezen om de onderhandelingen daartoe te voeren.

Als voorzitter der Partij wordt benoemd: Wijnkoop.

Als secretaris-penningmeester: Mevr. Mensing.

Als derde lid van het D. B.: Ceton.

Verder worden onmiddellijk gekozen: Gorter en Mendels.

Hierstemming moet plaats hebben tusschen: De Levita, Van Ravesteyn, Mannoury en Hemerik.

„De Tribune” wordt tot partij-orgaan aangewezen.

Amsterdam had tot Redacteuren: Mendels, Wijnkoop en De Wolff willen benoemen, maar trekt dit voorstel wegens het vergeworderde uur in.

Verder dient Amsterdam nog deze motie in:

„De vergadering, kennis genomen hebbende van het optreden van p.g. Van Ravesteyn in de vergadering van het S. L. te Amsterdam;

betreurt dat omstandigheden, die het aan Van Ravesteyn onmogelijk hebben gemaakt in die vergadering debat te voeren, hem aanleiding hebben gegeven aldaar geen debat toe te staan en nochtans op te treden;

spreekt als haar besliste meening uit, dat door een partijgenoot **nimmer** mag worden te kort gedaan aan de gelegenheid tot onbelemmerd debat.”

Van Ravesteyn meent, dat veel van hetgeen reeds over deze zaak gezegd is, op een misverstand berust. Het meeste wat hierover te zeggen viel, heb ik reeds in „De Tribune” uiteengezet. Ik geloof echter, dat ik beter gedaan zou hebben zonder debat niet op te treden.

Hierop wordt de motie-Amsterdam ingetrokken.

Het congres wordt hierop gesloten en gaat uiteen onder het zingen der Internationale.
